

Nr 29

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag, m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

I en till riksdagen den 21 januari 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 60, har Kungl. Maj:t — under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag — föreslagit riksdagen att *dels* till Rörelsekapital för domänverket å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, Statens affärsverksfonder: Domänverket, anvisa ett investeringsanslag av 850 000 kronor, *dels* medgiva, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier må i överensstämmelse med vad i propositionen angivits förvärva aktierna i Aktiebolaget Äry manufakturverk.

Till utskottet har därjämte hänvisats två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nämligen I: 395 av herr *Bergh m. fl.* samt II: 491 av herrar *Dickson* och *Staxäng*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition, såvitt gäller förslaget att Aktiebolaget Statens skogsindustrier må förvärva aktierna i Aktiebolaget Äry manufakturverk.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till dessa.

Vidare har till utskottet inkommit en den 1 mars 1955 dagtecknad skrift från Sydöstra Sveriges skogsägares förbund, vari anhållits, att utskottet icke måtte tillstyrka att statens skogsindustrier förvärvar aktiestocken i Aktiebolaget Äry manufakturverk samt en den 5 mars 1955 dagtecknad skrift från Sveriges sågverksägares riksförbund och Södra Sveriges trävaruexportförning, vari anhållits, att utskottet måtte föreslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts begäran om medgivande för statens skogsindustrier att förvärva nyssnämnda aktier.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 25 mars 1955 dagtecknad, till utskottet hänvisad skrivelse, nr 188, under åberopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för nämnda dag, återkallat propositionen nr 60, såvitt angår inhämtande av riksdagens medgivande för Aktiebolaget Statens skogsindustrier att förvärva aktierna i Aktiebolaget Äry manufakturverk.

Den 30 april 1953 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, att tillkalla högst sex sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande erforderliga åtgärder för lösandet av de selsättningsproblem, som väntades uppstå i Töre kommun. Med stöd av

detta bemyndigande tillkallades den 6 maj 1953 såsom sakkunniga landshövdingen Folke Thunborg, tillika ordförande, försäljningschefen hos domänstyrelsen Thore Oskar Arosenius, ordföranden i Töre arbetslöshetsnämnd Levi Boström, ledamoten av riksdagens första kammare, bruksdisponenten Gerard De Geer, byråchefen hos arbetsmarknadsstyrelsen Bertil Johansson samt disponenten vid Aktiebolaget Statens skogsindustrier Rutger Martin-Löf.

De sakkunniga, vilka antog benämningen Töreutredningen, framlade med skrivelse den 14 november 1953 betänkande I med redogörelser för arbetsmarknadsläget inom Töre kommun och för Törefors aktiebolag samt ett förslag rörande ombildning och utvidgning av Töreverken aktiebolag (stencilerat). I en den 26 oktober 1953 överlämnad promemoria samt i skrivelse den 18 november 1953 med bilagd promemoria redogjorde utredningen vidare för de åtgärder, som den vidtagit för att söka hålla driften i gång vid Törefors aktiebolags sågverk i Töre under tiden januari—maj 1954. Med skrivelse den 22 januari 1954 överlämnade utredningen därefter betänkande II med utredning rörande elementhusfabrik samt förslag rörande utvidgning av Firma Hjalmar Nilssons träförädling, Morjärv (stencilerat).

De av utredningen i nu nämnda betänkan, promemorior och skrivelser framförda förslagen har efter hand föranlett beslut av Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen förordat. Den 20 november 1953 föreskrev sålunda Kungl. Maj:t, att Lesjöfors aktiebolag på vissa villkor skulle för genomförande av viss sågning vid Törefors aktiebolag, som bolaget åtagit sig, äga att av statsmedel uppbära sammanlagt 200 000 kronor såsom ersättning för vissa av sågningen föranledda merkostnader. Beloppet anvisades att utgå från reservationsanslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Den 10 september 1954 bemyndigade Kungl. Maj:t Norrbottens företagareförening att i enlighet med föreskrifterna i kungörelsen den 4 juni 1954 (nr 409) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till hantverks- och småindustriföretag m. m. på statens vägnar teckna statlig garanti för ett lån å 500 000 kronor, avsett att av Firma Hjalmar Nilssons träförädling, Morjärv, på vissa villkor och mot vissa säkerheter upptagas i Skandinaviska banken aktiebolag och att användas för utbyggnad av företaget. Kungl. Maj:t föreskrev samtidigt, att företaget skulle ur reservationsanslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. äga erhålla dels ett belopp av 100 000 kronor såsom ersättning för det avbräck, som driftsstörningar under utbyggnadstiden beräknades medföra, dels ock ett belopp, motsvarande räntan intill den 1 juli 1956 å det lån, som nyssnämnda lånegaranti avsåg, vilket belopp dock icke fick överstiga 30 000 kronor. Vidare medgav Kungl. Maj:t genom beslut samma dag, att Norrbottens företagareförening av medel, som från Fondon för lån till företagareföreningar m. fl. samt anslaget till Bidrag till företagareföreningar m. fl. ställdes till föreningens förfogande, fick till Töreverken aktiebolag efter föreningens beprövande utlämna ett tjuguarigt amorteringslån å högst 600 000 kronor att av företaget användas för uppförande av nya industri-

byggnader samt anskaffande av maskiner m. m. under förutsättning, att bolagets aktiekapital genom nyteckning bringades att uppgå till 100 000 kronor samt att aktiekapitalet under lånetiden icke nedsattes under detta belopp.

Med skrivelse den 9 oktober 1954 har utredningen överlämnat betänkande III med utredning rörande skogsindustriella företag och förslag om Aktiebolaget Statens skogsindustriers förvärv av Törefors aktiebolag (stencilerat). Utredningens förslag är enhälligt. I skrivelse den 4 november 1954 har utredningen därefter dels anmält, att statens skogsindustrier med tillträde den 1 november 1954 förvärvat Törefors aktiebolag på villkor, som närmare framgår av en vid skrivelsen fogad avskrift av köpekontrakt, daterat den 30 oktober 1954, dels föreslagit viss ändring av sin i betänkandet gjorda hemställan.

Över sistnämnda betänkande har, efter remiss, utlåtanden avgivits av fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län. Utredningens förslag har tillstyrkts eller lämnats utan väsentlig erinran av alla nyssnämnda remissmyndigheter utom fullmäktige i riksgäldskontoret. I skrivelse den 17 december 1954 har domänstyrelsen tillstyrkt bifall till utredningens i skrivelsen den 4 november 1954 gjorda hemställan.

I betänkandet III föreslår utredningen, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skall förvärva samtliga aktier i Törefors aktiebolag och på detta bolags industriområde uppföra en fabrik för tillverkning av porös wallboard eller någon annan fabrik, som statens skogsindustrier kan komma att föreslå. I överensstämmelse härmed hemställer utredningen, att till rörelsekapital för domänverket för budgetåret 1955/56 skall anvisas ett investeringsanslag av 850 000 kronor, avsett att för nyssnämnda förvärv överlåtas på statens skogsindustrier. Därjämte hemställer utredningen om anvisande av statsmedel till statens skogsindustrier såsom ersättning för de merkostnader, som i förhållande till driftskostnaderna vid ett normalrationaliserat sågverk beräknas uppkomma för upprätthållandet av sågverksdriften i Törefors under vintern 1954/55.

I fråga om sistnämnda framställning har departementschefen anmält, att Kungl. Maj:t den 5 november 1954 anbefallt arbetsmarknadsstyrelsen att från reservationsanslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. på visst villkor till domänstyrelsen utbetala 100 000 kronor att av domänstyrelsen utgivas till statens skogsindustrier såsom ersättning för nyssnämnda merkostnader för upprätthållande av driften vid sågverket i Törefors under tiden december 1954—maj 1955 med i genomsnitt minst 60 man.

I sin i anslutning till betänkandet III avgivna skrivelse anför utredningen, bland annat, att arbetsmarknadsläget inom Töre kommun efter genomförandet av en utav utredningen tidigare föreslagen reindustrialisering vid Törefors samt genom den ökade sysselsättning, som kommer att följa av den på förslag av utredningen beslutade utvidgningen av Aktiebolaget Törever-

ken och Firma Hjalmar Nilssons träförädling i Morjärv, så avsevärt förbättrats, att det tills vidare torde få bero med ytterligare åtgärder från det allmännas sida. Utredningen anmäler därför, att den med avgivandet av betänkandet III anser sitt uppdrag vara slutfört.

Beträffande en närmare redogörelse för Töreutredningens sistnämnda betänkande, såvitt nu är i fråga, och de däröver avgivna yttrandena får utskottet hänvisa till s. 5—15 i propositionen.

I detta sammanhang har departementschefen anmält en av *Aktiebolaget Statens skogsindustrier* i skrivelse den 16 december 1954 gjord framställning om godkännande av bolagets förvärv av aktierna i *Aktiebolaget Åry manufakturverk*.

Därefter har *domänstyrelsen* i skrivelse den 23 december 1954 anmält, att styrelsen är villig att för kronans räkning inköpa de i det av statens skogsindustrier ifrågasatta förvärvet ingående skogsfastigheterna, utgörande det s. k. Attsjökomplexet, för en köpeskilling av 1 800 000 kronor, vilken styrelsen efter företagen värdering funnit vara skälig.

Departementschefen har i propositionen nr 60 anfört följande.

»Sysselsättningen inom Töre kommun i Norrbottens län har under flera år varit synnerligen ojämn och tidvis har en besvärande arbetslöshet förelagat. Orsaken härtill har främst varit det ovissa läge, i vilken den största industrien i kommunen, Törefors aktiebolag, som bedrivit sågverksrörelse och wallbordfabrikation, under flera år befunnit sig. Bolaget har icke kunnat hålla sin arbetsstyrka fullt sysselsatt, särskilt på grund av svårigheten att få råvara i tillräcklig mängd. Härtill kommer emellertid, att bolaget har haft att kämpa med betalningssvårigheter och att dess tekniska utrustning är i behov av en omfattande och kostsam modernisering. Med hänsyn till dessa omständigheter meddelade bolaget i mars 1953, att driften vid dess sågverk och wallboardfabrik skulle komma att upphöra vid årsskiftet 1953/54. Då det var uppenbart, att nedläggandet av driften vid bolagets anläggningar skulle ställa befolkningen i Töre kommun i en svår belägenhet, talade starka skäl för ett ingripande från det allmännas sida för att trygga sysselsättningen för kommunens arbetsföra innevånare. Frågan om på vilket sätt ingripandet borde ske, har nu varit föremål för närmare överväganden inom Töreutredningen.

Av den föregående redogörelsen, till vilken jag torde få hänvisa, framgår att utredningen successivt framlagt förslag till åtgärder för att dels tillfälligt mildra sysselsättningssvårigheterna i Töre kommun, dels tillföra kommunen ny permanent industriell verksamhet, delvis oberoende av skogen såsom råvarubas. Förslagen har föranlett beslut av Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen förordat. Sälunda har med statens stöd två företag inom kommunen väsentligt utvidgat sin produktion och kommer efter pågående utbyggnad att öka antalet anställda med ett hundratal man. Vidare har genom tillskott av medel ur reservationsanslaget till

Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. driften vid bolagets sågverk kunnat hållas i gång i viss utsträckning.

Genom de sålunda vidtagna åtgärderna har man emellertid icke löst frågan om beredande av varaktig sysselsättning åt den arbetskraft, som friställts genom att driften vid Törefors aktiebolag i huvudsak upphört och som icke kunnat beredas permanent arbete inom kommunen eller i dess närhet. I sitt sista betänkande har utredningen därför behandlat det i utredningens direktiv omnämnda uppslaget, att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skulle driva ett företag inom Töre kommun. Utredningen har därvid konstaterat, att det för att mera varaktigt kunna lösa sysselsättningsfrågan och därmed sammanhängande problem inom kommunen utöver redan vidtagna åtgärder erfordras, att ytterligare industriell verksamhet anordnas. Efter förhandlingar med styrelsen för statens skogsindustrier samt efter övervägande av olika alternativ har utredningen funnit, att förutsättningar bör finnas för statens skogsindustrier att i Töre driva skogsindustriell rörelse i någon form med sådan omfattning, att den skulle bereda sysselsättning åt större delen av den arbetskraft, som friställts vid nedläggandet av driften vid Törefors aktiebolag. Utredningen har därvid närmast förordat uppförandet av en fabrik för tillverkning av porös wallboard. Såsom önskvärt har framhållits, att den blivande fabriken kan börja uppföras under senare delen av år 1955.

Genom köpekontrakt den 30 oktober 1954 har statens skogsindustrier för en köpeskilling av 1 089 200 kronor förvärvat samtliga aktier i Törefors aktiebolag ävensom övertagit en fordran å bolaget. Av köpeskillingen belöper 861 862 kronor på aktierna. Tillträde har ägt rum den 1 november 1954.

Förvärvet av aktierna i Törefors aktiebolag har förestavats av att det ur allmänt intresse ansetts nödvändigt att vidtaga åtgärder för att bereda varaktig sysselsättning åt sådan arbetskraft, som friställts genom att driften vid bolagets anläggningar nedlagts. Statens skogsindustrier har emellertid funnit sig icke kunna omedelbart efter förvärvet anlägga en industri i Töre utan har ansett, att denna fråga bör ytterligare utredas och slutgiltigt aktualiseras först sedan ännu någon tid förflutit. Enligt inhämtade upplysningar har det för förvärvet erforderliga kapitalet icke annat än förskottsvis kunnat ställas till förfogande ur domänfonden. Vid nu angivna förhållanden torde på sätt utredningen föreslagit medel för ändamålet böra anvisas genom anslag å riksstaten. Jag föreslår alltså, att ett investeringsanslag av 850 000 kronor skall anvisas å kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder: Domänverket: Rörelsekapital för domänverket. Då omedelbart behov av medlen föreligger, torde anvisningar böra äga rum å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55.

Sedan statens skogsindustrier närmare övervägt frågan om den fortsatta verksamheten i Töre, torde jag — därest medverkan från statens sida påkallas — få underställa frågan härom Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Vad härefter angår statens skogsindustriers inköp av aktierna i Aktiebolaget Äry manufakturverk framgår av vad som upplysts i ärendet, att förvärvet föranletts bland annat därav, att det ur statens intressen ansetts lämpligt att bli i tillfälle att göra den insats i utbyggnaden av skogsindustrien i södra Sverige, som förhållandena synes komma att kräva. Den skogsindustriella rörelsen i Äryd grundas och måste även i fortsättningen huvudsakligen grundas på virke från enskilda skogar. Enär statens skogsindustrier bildats med huvudsakligt syfte att förädla virke från statens skogar, skulle emellertid förvärvet av Äry manufakturverk innebära en viss utvidgning av den avsedda råvarubasen för statens skogsindustriers verksamhet. Med hänsyn härtill synes frågan böra underställas riksdagen.

Därest riksdagen icke har något att erinra mot nyssnämnda förvärv, bör Ärybolagets skogsfastigheter i enlighet med vad som överenskommits mellan domänstyrelsen och statens skogsindustrier överlätas till domänverket. Den av domänstyrelsen efter värdering föreslagna köpeskillingen av 1 800 000 kronor synes därvid böra godtagas. Förvärvet bör bestridas av tillgängliga medel i domänverkets markinköpsfond.»

I förenämnda skrivelse den 25 mars 1955 har *departementschefen* anfört följande.

»På grund av allvarliga svårigheter att hålla driften vid Aktiebolaget Äry manufakturverk i gång utbjöds vid flera tillfällen under senare år bolagets aktiestock till olika intressenter. Någon överlåtelse kom emellertid icke till stånd. Slutligen hembjöds aktierna Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Eftersom skogsindustrien i södra Sverige syntes böra utbyggas ganska kraftigt, ansåg statens skogsindustrier, om än med tvekan, det vara lämpligt att förvärva manufakturverket för att därigenom, efter måttet av sina tillgångar, göra den insats i utbyggnaden, som förhållandena kunde komma att kräva. Enligt köpekontrakt den 21 och 27 december 1954, vilket upprättades under förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande, förvärvade därför statens skogsindustrier ifrågavarande aktier för en köpeskillning av 500 000 kronor.

Då manufakturverkets rörelse är av synnerligen stor betydelse för sysselsättningsmöjligheterna för ortens befolkning, framstod det som ett statligt intresse att tillse, att rörelsen icke nedlades. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 21 januari 1955 hemställdes därför i proposition till riksdagen (nr 60), bland annat, om riksdagens medgivande för statens skogsindustrier att förvärva aktiestocken i manufakturverket.

Sedermera har emellertid Sydöstra Sveriges skogsägares förbund, ekonomisk förening, förklarat sig vilja övertaga manufakturverket på samma villkor som Statens skogsindustrier, därvid föreningen bland annat utfäst sig att till Äryd förlägga en wallboardfabrik, som tidigare avsetts skola byggas å annan ort. Nuvarande ägare till manufakturverket är beredd att lämna sin medverkan till överlåtelsen. Härigenom har samma syfte uppnåtts, som skulle vinnas genom statens skogsindustriers engagemang.»

Utskottet. Såsom ett led i strävandena att trygga sysselsättningen i Töre kommun, Norrbottens län, har i förevarande proposition i anslutning till Töreutredningens enhälliga förslag förordats, att medel skall anvisas för Aktiebolaget Statens skogsindustriers förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag. Förvärvet har redan skett i enlighet med köpekontrakt den 30 oktober 1954, varefter tillträde ägt rum den 1 november 1954. Beträffande finansieringen av förvärvet har utredningen föreslagit, att till domänverket skall i form av rörelsekapital anvisas ett investeringsanslag, avsett att överlåtas på statens skogsindustrier. I avvaktan härpå har det erforderliga beloppet förskötterats ur domänfonden. Vid angivna förhållanden biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag, att medel för ifrågavarande ändamål skall anvisas genom anslag å riksstaten. I enlighet härmed föreslår utskottet, att ett belopp av 850 000 kronor skall på sätt Kungl. Maj:t förordat ställas till förfogande för ändamålet.

Såsom framhållits i propositionen har statens skogsindustrier förklarat sig icke kunna omedelbart efter förvärvet anlägga en industri i Töre utan har ansett, att denna fråga bör ytterligare utredas och slutgiltigt aktualiseras först sedan ännu någon tid förflutit. Med anledning härav vill utskottet särskilt understryka departementschefens uttalande, att frågan — sedan den närmare övervägts av statens skogsindustrier — bör underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, därest medverkan från statens sida påkallas.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Rörelsekapital för domänverket* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, Statens affärsverksfonder: Domänverket, anvisa ett investeringsanslag av 850 000 kronor;

Beträffande den i propositionen gjorda hemställan om riksdagens medgivande till statens skogsindustriers förvärv av aktierna i Aktiebolaget Åry manufakturverk jämte de med anledning därav väckta motionerna torde på grund av den utav Kungl. Maj:t gjorda återkallelsen icke påkallas något utskottets utlåtande, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 18 maj 1955

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Lage Svedberg, Jon Jonsson, Bertil Andersson, Sundberg*, Hansson, Eskilsson, Bror Nilsson och Johan Persson; samt

från andra kammaren: herrar Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina, Hæggholm, Anthby*, Jonsson i Strömsund* och Pettersson i Dahl, fru Eriksson i Hallstahammar, herrar Ahlsten*, Jönsson i Gärds Köpinge och Johanson i Västervik.

* Ej närvarande vid justeringen.